

Tjåehkere Sijte

Distriktsplan

2024-2028

Vedtatt på årsmøtet 18/6- 2024

Beskrivelse av distriktet.

Tjåehkere Sijte er en sijte, som driver i tre driftsgrupper, Steinfjellgruppen, Jåma/Dærgagruppen og Hartkjølgruppen og som driver adskilt hele året.

Distriktet har et totalt areal på 6607 km² og omfatter hele Røyrvik kommune og større eller mindre deler av kommunene Namsskogan, Grong, Lierne, Snåsa, Overhalla, Namsos, Namdalseid og Steinkjer i Nord-Trøndelag fylke samt Grane og Hattfjelldal i Nordland fylke. Distriktet har også beiterett i Sverige som følge av den nye reinbeitekonvensjonen i områdene Baajme, Mesklumpen og Jorm. Konvensjonen forutsetter at det etableres et konvensjonsområde, Mealkoe, som tilsvarer området der distriktet har en avtale med Jingevaerie sameby om gjensidig beite på tvers av riksgrensen.

Distriktet grenser i sør mot Låerte og har rett til beite og gjennomflytting gjennom Brandsfjell vår og høst. Videre sørover grenser distriktet mot Skaehkere og i sørvest mot Fovsen Njaarke. Mot vest grenser distriktet mot Åarjel Njaarke. I nordvest mot Voengel Njaarke og i nord mot Byrkie, disse to i Nordland fylke. I øst grenser distriktet mot Vilhelmina sødra, Voernese, Ohredahke, Raedievaerie og Jingevaerie samebyar i Sverige.

Reintall.

I bruksreglene for distriktet er reintallet vedtatt til 4200 rein samlet for Steinfjellgruppen og Jåma/Dærgagruppen. For Hartkjøl 800 rein. Samlet for distriktet 5000 rein.

Beite og driftsforhold.

Naturforhold.

Distriktet er samlet på 6607 km² inklusive de store sjøene, i tillegg kommer beiteområdene i Sverige.

Beitene og derved beitebruken er et resultat av en tilpasning til naturgitte forhold, som geologi og klima. I utgangspunktet kan en si at f.eks. gneis - og granittbergarter er «sure» og tungt oppløselige bergarter som skaper dårlig jordsmonn. Dette gir dårlige vekstbetingelser for gras og urter, noe som igjen gir tilsvarende gode betingelser for lav. Lav er reinens hovedbeite fra sen høst til vår, og er selve grunnlaget for at reinen skal kunne beite ute hele året.

Områdene som ligger vest av Grong/Snåsavatnet er en del av et større gneisområde. I tillegg til geologi/jordsmonn har området også en topografi og nedbørsforhold som gjør at lavbeite er tilgjengelig for reinen under vinterbeite. Av totalarealet på hele vinterbeiteområdet er det imidlertid store deler som er kultivert granskog/plantefelt/snauflater som er uproduktive i en vinterbeitesammenheng. Sammen med snaufjellsbeitet er det i hovedsak furuheier som utgjør de vanligste naturtyper for vinterbeiting. I kortere eller lengre perioder av en sesong kan vinterbeitet låses av skare eller is slik at reinen ikke når fram til lavbeitet på bakken. I slike år betyr nødbeite i gammel barskog mye, men den beiteressursen blir stadig begrenset av moderne skogsdrift.

Det er en stor forekomst av bunngranitt i den østlige del av Børgefjellkomplekset (øst for Vierma) og i nordvestlige deler av Dærgafjell (mot Namsvann). Denne forekomsten er knyttet sammen med tilsvarende område i Byrkje. Dette gir en del lavbeiter som kan nyttes vår og høst, men snø- og værforhold gjør at området ikke kan nyttes til regulære vinterbeiter. År om annet kan en imidlertid nytte området til vinterbeite for mindre flokker.

I distriktet ellers er det i hovedsak kambro-siluriske sedimentbergarter med lettere oppløselighet, noe som gir bedre jordsmonn og dermed bedre betingelser for sommerbeite på gras og urter.

Sesongbeiter.

Bruken av sesongbeiter har endret seg over tid. Det er hensiktsmessig å vise noen av disse endringene for å vise dynamikken i reindriften. De ulike sesongbeitene vil endres over tid.

Fra ca 1930 fikk man etablert tre driftsgrupper i Østre-Namdalen som i utgangspunktet forsøkte å holde reinflokkene adskilt fra hverandre. Det bygget på en gjensidig avtale mellom disse gruppene. Det viste seg imidlertid å være problem med å holde reinflokkene i de tre gruppene adskilt. I hovedsak var den påfølgende tiden preget av avskillinger, særlig på grunn av sammenblandinger med svenske reieneiere som da hadde konvensjonsbeiter nord i Børgefjell.

Flyttingen med rein til Børgefjell på sommerbeite opphørte i 1957.

Hovedårsaken var at det store reintallet til de svenske reieneierne gjorde det nødvendig å trekke seg tilbake fra disse sommerbeiteområdene. Distriktet ble også hardt rammet ved bussulykken i 1948, da flere av næringsutøverne

omkom. I tillegg førte de omfattende vassdragsreguleringer til driftsmessige problem som også førte til endringer i driftsmønstret.

De driftsmessige endringer førte også til et redusert reintall og flyttingene til vinterbeitene vest for Snåsaheia opphørte. En del nyttet Steinfjellet, mens andre nyttet Havdal til helårsbeite. Steinfjellgruppen tok opp igjen flyttingen til vinterbeitene vest for Snåsaheia i 1968, mens Steinfjellet ble nyttet til vår/sommer/høstbeiter. Bruken av Havdal som helårsbeite avtok i siste del av 1970-årene, slik at hele distriktet drev i en driftsgruppe hele året.

Etter hvert økte reintallet og det ble nødvendig med ny beitebruk og derved også en ny organisering i to driftsgrupper på barmark. Dette startet i 1982, mens endringene fortsatte fram til midten av 1990-tallet. En del utøvere fortsatte å nytte Steinfjellet som tidligere(Steinfjellgruppen), mens de øvrige nyttet Jåma- og Dærga-fjellene og etter hvert også østre del av Børgefjell(Jåma/Dærga-gruppen). Steinfjellgruppen tok i bruk vestre del av Børgefjell. Bruken av Børgefjell var nødvendig ut fra beitebehov, men var mulig som følge av sperregjerdet mot Sverige som ble bygd etter norsk-svensk reinbeitekonvensjon. Dette gjerdet førte til at sammenblanding med svensk rein ble redusert til et minimum.

Etter oppdeling i to grupper nytter Steinfjellgruppen den nordlige delen av vinterbeitet, mens Jåma/Dærgagruppen nytter den sydlige delen av området.

Fordeling av beitene internt er ikke basert på noen form for offentlige vedtak eller inngripen. Det har hele tiden vært reineiernes egen sak hvordan beitene skal fordeles mellom grupper eller sesonger. Sesongbeitene vil kunne endres over tid. Det kan være over et lengre perspektiv slik som de endringene som er beskrevet foran. Det kan også være beskrevet over kortere tidsrom som spesielle beiteforhold. Det kan f.eks. skyldes forsinkede vårbeiter som fører til at flyttingene må stoppe opp i Havdalsfjellene, eller kan skyldes dårlige vinterbeiter lengre vest, Da kan en nytte reserve vinterbeiter i andre områder. Selv om disse områdene bare nyttes enkelte år er de særlig viktige fordi det ikke fins noe annet alternativt beite.

Hartkjølen grenser mot Jingevarie sameby i Sverige og har alltid vært vanskelig å nytte pga faren for sammenblanding. En reineier fra distriktet nytter i dag disse beitene og reinen er for en stor del sammenblandet med Jingevarie samebys rein.

Beitekapasitet.

Distriktet er beitegransket, men bare deler av materialet er bearbeidet. For Hartkjøl foreligger det en fullstendig rapport, men for de øvrige østlige delene er materialet bare delvis bearbeidet. Når det ikke er foretatt en fullstendig bearbeiding for disse områdene i form av et anslag for antall rein har det sammenheng med at vinterkapasiteten regnes som minimumsfaktoren. Materialet fra beitegranskningene utenom vinterbeiteområdene har derfor særlig verdi i arbeidet med fordeling av beitene mellom driftsgruppene og mellom sesonger.

For deler av de indre områdene har en tatt med en del nøkkeltall som viser bakgrunnen for sesongutnyttningen.

	Lavbeite	Grasmark	Snøleier	Impediment	
Østre-Sandøla	32%	12%	0%	11%	683 km ²
Havdal	20%	18%	0%	15%	730 km ²
Mellom sjøene	34%	18%	0%	4%	98 km ²
Jåmafjell	22%	33%	0%	9%	244 km ²
Dærgafjell	17%	12%	4%	19%	307 km ²
Østre-Børgefjell	15%	22%	18%	24%	221 km ²
Vestre-Børgefjell	15%	19%	5%	21%	421 km ²

Som følge av inndelingen av området er de store sjøene ikke med i arealberegningene.

Andelen lavmark er høg i den østre del av Sandøla og Havdal. På det tidspunkt da beitegranskningene ble foretatt (siste del av 1970-årene) var beitekvaliteten på disse beitene dårlige som følge av den helårsbeiting en hadde hatt i området. Kvaliteten på beitene har imidlertid tatt seg opp på bakgrunn av at man de siste årene bevisst har spart på beitene, slik at områdene kan nyttes som reserve lavbeiter og derfor har betydelig verdi.

Ellers skiller områdene mellom Limingen og Tunnsjøen seg ut med å ha høg andel lav. Alle de øvrige områdene har imidlertid beiter som i utgangspunktet kan gi gode vår/høstbeiter. Problemet er egentlig at man må dra inn i det indre av landet på vårbeiter med sen snøsmelting i forhold til kystnære vinterbeiter.

Topografiske forhold får derfor svært mye å si. Vestsiden av Steinfjell gir gode vårbeiter og tidlig grøntbeiter. På samme måte gir området mellom Sjøene og nord-vestre siden av Dærga gode lavbeiter på våren.

Ut fra det en kan se av tabellen er det forsommer og svært gode grøntbeiter i kalde somrer også i Jåmafjell. Sommerbeiting vil imidlertid øke risikoen for at lavbeitene ødelegges slik at området mister sine kvaliteter som vår og høstbeite.

Samtidig viser tabellen at områdene nord for Namsenvassdraget/Orvasselva er særlig godt egnet som høgsommerbeiter. Vegetasjonen i kombinasjon med snøleiene og de høge toppene med snøskavler gjør at områdene gir gode høgsommerbeiter. Sammenhengen mellom snøleier og god beite kvalitet er at reinen har problemer med varme og insektsplager om sommeren. På dagen står den derfor på snøskavlene, mens den beiter i de lågere partiene om kvelden og natten.

Bruttoarealet for vinterbeitene vest for Grong/Snåsavatnet er på ca. 1600 km², av dette er beitene i snaufjellet beregnet til ca. 420 km². I tillegg til snaufjellet kommer en del beiter på furuheier som særlig nyttes i tørre vintre med gunstige snøforhold. Ved fastsetting av øvre reintall tok man utgangspunkt i at vinterbeitene var minimumsfaktoren for driften.

Hartkjøl er som tidligere nevnt særskilt beitegransket av statskonsulent Villmo. Han konkluderer med en kapasitet på vinterbeite på 1300 rein ved helårsbeite i området som totalt er på 740 km². I et rundskriv datert 19.11.79 presiserer han imidlertid at dette er under forutsetning av at lavbeitene i «god beitetilstand». Dette var ikke tilfellet på det tidspunkt og han tilrødde 1000 rein på helårsbeite i området. Forutsetningen for at en skulle ha et så høgt belegg var at den svenske bruken av området opphørte.

Arealbrukskart for distriktet er tilgjengelig på hjemmesiden www.reindriftno

Flytteleier.

På arealkartet er de viktigste flytte- trekkleier markert. Flytteleiene er særlig viktige og har et særskilt vern etter reindriftslovens §22.

Motorferdsel.

Distriktet bruker barmarkskjøretøy til utøvelse av driften på barmark, både transport og samling, driving, gjeting og tilsyn. Bruken er satt til et minimum og det er vanskelig å kartfeste kjøretraseer for samling, driving og gjeting men de mest brukte traseene er kartfestet på www.reindrift.no. Helikopter benyttes også en del, hovedsakelig i forbindelse med kalvemerking og til slakt. Snøscooter benyttes hovedsakelig på snøføre.

Droner.

Distriktet bruker droner til enkelte arbeidsoperasjoner med reinen og med tilsyn.

Anlegg.

Distriktet har følgende faste gjerdeanlegg.

- Tunnsjøflyan- slakte og skillegjerde. Nedforingsanlegg.
- Bjørkvatnet- slaktegjerde
- Tjermjaevrie- merkegjerde
- Søråsbarsje- merkegjerde
- Giengelevihke- merkegjerde/skillegjerde
- Bjørkmoen- slakte og skillegjerde
- Raentseremaehkie- merkegjerde
- Saapman- merkegjerde (skillegjerde)
- Sjapme- merkegjerde
- Guerhtiesjaevrie-merkegjerde
- Sandøla bru-flyttegjerde
- Løvsjølia – skille/flyttegjerde
- Ovrejaevrie-skille/merkegjerde.
- Jaalkesåejjie Hartkjøl.

I tillegg brukes det en rekke midlertidige anlegg til merking og annet både på snø og barmark.

Planlagt gjerdeanlegg.

Det planlegges nytt gjerdeanlegg i tilknytning til ny dam ved Namsvatnet og utvidelse Jaalkesåejjie i Hartkjøl.

Gjeterhytter og lignende.

- 3 hytter ved Bangsjøene
- Hytte ved Solem i Bangdal, Tunnsjødal, Saksendurrie, Namskroken, Gievkere, Lohtere, Jåma, Raentseremaehkie, Tomasvatnet, Johkegaske.
- Lagerbygg ved Sandøla bru, Tunnsjøflyan, Husvika, Nergård, Bjørkmo.

Planlagte gjeterhytter.

Det planlegges to nye gjeterhytter i Børgefjell. En i området Viermjæevrie og en i området Bissiejohke/Stoerretjohkele. Hytten ved Gievkere planlegges restaurert, eventuelt bygge ny.